Kanna fedéllel - a Béke allegorikus nőalakjával

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	E 80.2
Alkotó:	Helmhack, Abraham (1654 - 1724) / festő
Készítés ideje:	1680 KÖRÜL
Készítés helye:	Nürnberg (feltehetően); Augsburg
Jelzés:	a fedél peremén beütve: DS mesterjegy (vö.: Seling 2007, Nr. 1721.); 1675-1685 között használt augsburgi városjegy (fenyőtoboz)
Anyag:	aranyozott ezüstfoglalat; fajansz
Technika:	bíborlilával (purpur színnel) festett; fehér ónmázzal fedett
Méretek:	magasság: 22,4 cm szélesség: 13,9 cm talpátmérő: 8,4 cm szájátmérő: 7 cm

A körte alakú edénytesten bíbor monokróm, ún. *purpur camaieu* festéssel a Béke perszonifikációja látható: jobbjában olajágat emel a magasba, baljában lefelé fordított égő fáklyát tart, amellyel mintegy felperzseli a lába előtt heverő hadi trófeákat. Feje fölött babérkoszorút tartó puttó lebeg.

A korábbi irodalom Bellonaként, a háború istennőjeként értelmezte az allegorikus nőalakot, a figura attribútumai azonban nagyrészt megegyeznek azokkal a kellékekkel, amelyeket Cesare Ripa *Iconologia* című művében a Béke ábrázolásához ajánlott: "Nő, aki baljában gyümölcsökkel, virágokkal és levelekkel teli bőségszarut tart olajággal, jobbjában pedig fáklyát, amellyel nagy rakás fegyvernek gyújt alája." A képtípus egyik első, nagy hatású emléke Francesco Salviati (1510–1563) 1544-ben festett falképe a firenzei Palazzo Vecchio Sala dell'Udienza néven ismert termében (ld itt és itt), de így ábrázolja a Béke alakját Étienne Delaune 1570 körüli rézmetszete is (ld. itt).

Hasonló, monokróm purpur (mangánoxidos) festésű, allegorikus alakokat, bibliai és mitológiai témákat ábrázoló fajansz korsókat és kannákat a 17. század utolsó harmadában elsősorban az ún. *Hausmaler*ek ("házifestők"), azaz a fajanszmanufaktúráktól függetlenül, önállóan – főként Augsburgban és Nürnbergben – működő mesterek festettek, így például a nürnbergi Abraham Helmhack (1654–1724) (ld. itt), aki számos munkáját monogramjával is jelezte. Az Esterházy-kincstárból származó kanna festése a londoni Victoria &Albert Museum gyűjteményében őrzött, bacchanáliát ábrázoló korsó festésével rokonítható (ld. itt). Egykorú források szerint ugyanakkor Johann Christoph Fehr (?–1693) frankfurti fajanszmanufaktúrájában is nagy számban készültek purpurral festett fajansz asztali edények. (Ld.: Otto Riesebieter: *Die deutschen Fayencen des 17. und 18. Jahrhunderts*. Leipzig 1921, 80-86. – ld. itt)

A kanna aranyozott ezüst montírozása a fedél peremére beütött ötvösjegyek (DS mesterjegy és ananász formájú augsburgi városjegy) tanúsága szerint Daniel Schwestermüller (?–1695) munkája, aki 1673-ban lett mester.

Hasonló fajansz kanna található a müncheni Bayerisches Nationalmuseum gyűjteményében (ld. itt).

Az Esterházy-kincstárból származó kanna 1690 körül kerülhetett a család, pontosabban a família ekkori feje, Esterházy Pál herceg (1635–1713) birtokába. Feltehetően erre a kannára vonatkoznak a fraknói vár kincstáráról 1696-ban és 1725-ben készült inventáriumok alábbi tételei:
1696: "Armarium sub Nro 43 et 44, Nr. 3. Amfora ex maiolica cum coperculo argenteo deaurato."
1725: "Almarium sub N.ris 43 et 44, Nr. 22.: Egy Ezüstben foglalt Vörös Meczet (?) Öregh Aranyos födelű Kanna." (A kincstár 1685. évi inventáriumában felsorolt kerámiatárgyak között a kanna még nem szerepel.)

A Béke perszonifikációját ábrázoló fajansz kanna tehát jelenlegi ismereteink szerint az 1690 körül években került a fraknói Esterházy-kincstárba. Feltételezhető, hogy Esterházy Pál herceg azért gyarapította ezzel a tárggyal a családi gyűjteményt, mert a fegyvereket felperzselő, s ezáltal a háború végét jelképező allegorikus nőalak ebben az időben különösen aktuális jelentést hordozott: nevezetesen Buda 1686. évi török alóli felszabadításának jelképes alakjaként is értelmezhető volt.

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

Irodalom

- Szerk.: Szilágyi András: *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014. - Nr. VI.2. (Balla Gabriella)
- Szerk.: Szilágyi András, Péter Márta: *Barokk és rokokó. Az európai iparművészet stíluskorszakai*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1990. - Nr. 2.49. (Szilágyi András)
- Layer Károly: *Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek leíró lajstroma műtörténeti magyarázatokkal*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1927. - p. 51.

